

ARK120 Middelhavet, Nord-Europa og Norden fra ca. 500 f.Kr. til 1500 e.Kr.

Pensum ARK120 - høst 2016

* litteraturkiosken

** Internett

Gresk og romersk kulturutvikling fra de greske bystatene fra ca. 500 f.Kr. til oppløsningen av Romarriket ca. 550 e.Kr.

Oversiktsverker

Bintliff, J. (2012). *The complete archaeology of Greece*, Wiley-Blackwell, ISBN 9781405154192, kapitel 9-14, s.234-350 (116 sider)

Potter, D. (2009). *Rome in the ancient world*, London, Thames & Hudson, ISBN 9780500251522, Kap. 2-7, s.56-334 (278 sider)

Totalt klassisk arkeologi 394 sider

Anbefalte oversiktsverker, klassisk arkeologi

Alcock, S. & Osborne, R. (2012). *Classical archaeology*, New York, Wiley-Blackwell, 2nd edition, ISBN: 978-1-4443-3691-7. Kap. 1, 4-6, 9. (212 sider)

Den parallelle utviklingen i Nord-Europa og Norden i samme tidsspennet, fra førromersk jernalder til yngre jernalder, og begynnelsen på den europeiske middelalderen ca. 500 f.Kr. til ca. 550 e.Kr.

Oversiktsverker

Jensen, J. (1982). *The Prehistory of Denmark*. London: Routledge. ISBN 0-415-11957 (Opptrykk: Routledge, 2003 etc.) **E-bok tilgjengelig gjennom søk på uib.no/ub fra UiB-pc. s.193-286 ("The chiefdoms of the Iron Age 500 BC-800 AD"). (70 sider)

https://bibsyst-almaprimo.hosted.exlibrisgroup.com:443/UBB/default_scope:BIBSYS_ILS71510544330002201

Solberg, B. (2010). *Jernalderen i Norge, ca. 500 f. Kr. - 1030 e. Kr.* Oslo: Cappelen Akademisk Forlag. ISBN 82-02-23178-7, s. 13-177 ("Førromersk jernalder", "Romertid", "Folkevandringstid") (150 sider).

Myhre, B. (2002). Landbruk, landskap og samfunn. "Fra familiebruk til stormannssamfunn 1000-1 f.Kr." og "Kamp om jord og ressurser 1-550 e.Kr." I: Myhre, B. & Øye, I. *Norges Landbrukshistorie 1, 4000 f.Kr.-1350 e.Kr. Jorda blir levevei*. Oslo: Det norske samlaget. ISBN 82-521-6009-3, s. 75-170 (80 sider).

Artikler, eldre jernalder (ordnet i anbefalt leserekkefølge):

*Stenvik, L. F. (2005). Jernalderen. ”Et nytt metall – en ny epoke” og ”Samfunnsorganisasjon”. I: Bull, I, Skevik, O., Sognnes, K. & Stugu, O.S. (red.), *Trøndelags historie 1, Landskapet blir landsdel. Fram til 1350*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag. ISBN 82-519-2001-9, s.107-118 og 133-144. (18 sider).

*Kaul, F. (2003). Hjortspringfundet. Det ældste af de nordiske krigsbytteofre. I: Jørgensen, L., Storgaard, B. & Gebauer, L. (red.), *Sejrens triumf. Norden i skyggen av det romerske imperium*. København: Nationalmuseet. ISBN 87-7602-005-3, s. 212 - 223. (8 sider)

*Rindel, .O. (1999). Development of the village community 500 BC–100 AD in west Jutland, Denmark. I: Fabech, C. & Ringtved, J. (red.), *Settlement and landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark May 4–7 1998*. Århus: Jutland Archaeological Society. ISBN 87-7288-595-5, s. 79–99. (12 sider)

*Barker, G. (1999). Cattle-keeping in ancient Europe: to live together or apart? I: Fabech, C. & Ringtved, J. (red.), *Settlement and landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark May 4–7 1998*. Århus: Jutland Archaeological Society. ISBN 87-7288-595-5 Sidetall: 273–280. (7 sider)

*Jensen, X. P., Jørgensen, L. & Lund Hansen, U. (2003). Den germanske hær. Krigere, soldater og officerer. I: Jørgensen, L., Storgaard, B. & Gebauer, L. (red.), *Sejrens triumf. Norden i skyggen av det romerske imperium*. København: Nationalmuseet. ISBN 87-7602-005-3, s. 310-328. (10 sider)

*Näsman, U. (1988). Analogislutning i nordisk jernaldersarkæologi. Et bidrag til udviklingen af en nordisk historisk etnografi. I: *Fra Stamme til Stat i Danmark 1*. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXII. Århus: Jysk Arkeologisk Selskap. ISBN 87-7288-048-1, s. 123-137. (12 sider)

**Hjärthner-Holdar, E., Lamm, K. & Magnus, B. (2002). Metalworking and Central Places. I: Hårdh, B & Larsson, L. (red.), *Central Places in the Migration and Merovingian Periods. Papers from the 52nd Sachsensymposium*. Uppåkrastudier 6. Stockholm: Almqvist & Wiksell. ISBN 91-22-01979-0 (http://www.uppakra.se/backup/docs/uppakra6/12_HLM.pdf), s. 159-183 (16 sider)

*Myhre, B. (1987). Chieftains graves and chiefdom territories in south Norway in the Migration period. I: *Studien zur Sachsenforschung 6*. Hildesheim: Lax. ISBN 3-7848-1617-7, s. 169–187. (18 sider).

*Stylegar, F.-A. (2001). Hovedgårder, stormenn og landnåm, En studie i det sydligste Norges folkevandringstid. I: Veia & Naley (red.) *Fiender og forbundsfeller. Regional kontakt gjennom*

historien. *Karmøyseminaret 1999*. Haugesund: Karmøy kommune. ISBN 82-7859-008-7, s. 37-64. (21 sider)

*Solberg, B. (2009). Norwegian weapon graves and regional diversity in the roman and migration periods. I: Brattli, T. (red.), *The 58th International Sachsensymposium 1-5 September 2007*. Trondheim: Tapir Academic Press. ISBN 978-82-519-2395-8, s. 146-155. (7 sider)

*Diinhoff, S. (2011). Chiefly Manors and the Establishment of a Socially Hierarchical Settlement Pattern in Western Norway during the Late Roman Iron Age and Early Migration Period. I: Boye, L., Ethelberg, P., Lutz, L. H., Kleingärtner, S., Kruse, P., Matthes, L & Sørensen, A. B. (red.), *Sonderband "Det 61. Internationale Sachsensymposium 2010" Haderslev, Danmark*. Archäologie in Schleswig 13, Neumünster: Wachholtz. ISBN 978-3-529-01899-2, s. 211-222. (8 sider)

*Hedeager, L. (1999). Skandinavisk dyreornamentik. Symbolsk repræsentation af en førkristen kosmologi. I: Fuglestad, I., Gansum, T. og Opedal, A. (red.), *Et hus med mange rom. Vennebok til Bjørn Myhre på 60-års dagen*. AmS- Rapport 11A. Stavanger: Arkeologisk museum i Stavanger. ISBN 82-7760-058-5, s. 219-237. (13 sider)

*Jørgensen, L. (2009). Pre-Christian cult at aristocratic residences and settlement complexes in southern Scandinavia in the 3rd-10th centuries AD. I: Freeden, U. von, Friesinger, H. & Wamers, E. (red.), *Glaube, Kult und Herrschaft. Phänomene des Religiösen im 1. Jahrtausend n. Ch.* Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte 12. Bonn: Habelt. ISBN 978-3-7749-3663-8, s. 329-354. (16 sider)

Totalt eldre jernalder 720 sider

Utviklingen i Norge og Norden i yngre jernalder (merovingertid og vikingtid) og nordisk middelalder, fra ca. 550 e.Kr. til ca. 1500 e.Kr.

Oversiktsverker:

Graham-Campbell, J. & M. Valor (eds). 2007: *The Archaeology of Medieval Europe. Vol. 1: Eighth to Twelfth Centuries AD*. Århus University Press, Århus, ISBN 97871244274,

Graham-Campbell, J. Introduction, s.13-18

Klápště, J. & A. N. Jaubert, kap. 3: Rural Settlement, s. 76-105

Schofield J & H. Steuer, kap. 4: Urban Settlement, s. 111-151

Arthur, P. & S. M. Sindbæk, kap. 10: Trade and Exchange, s. 289-312

Slupecki, L. & Valor, M. kap. 13: Religions, s. 366-393

ca. 120 sider

Hansen, L.I. & B. Olsen 2004: *Samenes historie – fram til 1750*. kap. 3: Økonomisk spesialisering og etnisk konsolidering – fangstsamfunn i jernalder og tidlig middelalder, s. 52-149, Cappelen Akademisk, ISBN- 978-8202196721 (97 sider)

*Hårdh, B. 1993. *Grunddragen i Nordens förhistoria.*, University of Lund, Institute of Archaeology, *Report Series no. 47*, s 134–150, Lund. (13 sider)

*Myhre, B. 2002. Landbruk, landskap og samfunn, 4000 f.Kr. – 800 e.Kr., I: B. Myhre & I. Øye 2002: *Jorda blir levevei 4000-1350 e.Kr. Norges Landbrukshistorie bd. 1*, s. 170-213, Oslo. (ca. 35 sider)

Sawyer, B. & P. Sawyer (1993). *Medieval Scandinavia. From Conversion to Reformation circa. 800–1500. The Nordic Series Vol. 17*. kap. 1, 5 og 7, University of Minnesota Press. (ca. 67 sider)

Solberg, B.(2000). *Jernalderen i Norge*. Cappelen Akademisk Forlag, s.178–320, Oslo. ISBN, 82-02-19871 (130 sider)

Øye, I.(2002). Landbruk under press, i: B. Myhre & I. Øye (2002). *Jorda blir levevei 4000- 1350 e.Kr. Norges Landbrukshistorie bd. 1*, s. 216-414, Oslo. (ca. 160 sider)

Metode/teori

*Andrén, A. (1986). I städarnas undre värld, I: *Medeltiden och arkeologien. Festskrift till Erik Cinthio*, s. 259-269, Lund. (7 sider).

*Carlsson D. (1989). Mellan karta och fornlämning. Trender och traditioner i kulturlandskapsforskningen, I: *Medeltidens födelse. Symposier på Krappertud borg*, vol 1, (red. A. Andrén), 25-34, Lund. (8 sider)

**Ødegaard, M. (2010). Graver og grenser – territoriell inndeling av jernalderens jordbrukslandskap i Vestfold, *Primitive tider* 2010, 27-40 (ca. 10 sider)
<http://primitive-tider.com/page10.php>

Samfunnsorganisasjon i yngre jernalder og middelalder

*Brinck, S. (2008). Who were the Vikings? *The Viking World*, (red.) Brinck, S. & N. Price, 4-7, Routledge, (3 sider)

*Fabeck, C. (1999). Centrality in sites and landscapes. I: *Settlement and Landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 7 4–7 1998*. (red. C. Fabeck & J. Ringtved, 455–474, Århus (14 sider)

*Jørgensen, L. (2002). Kongsgård – kultsted – marked. Overvejelser omkring Tissøkompleksets struktur og funksjon. I: *Plats och praxis – studier av nordisk förkristen ritual* (red. K. Jennbert, A. Andrén & C. Raudvere), *Vägar till Midgård*, 215-247 (17 sider)

*Myhre, B. (2004). Undersøkelser av storhauger på Borre i Vestfold. J.H. Larsen & P. Rolfsen (red.). I *Halvdanshaugen: arkeologi, historie og naturvitenskap* (red.), 203-226 (20 sider)

*Näsman, U. 1991. Det syvende århundrede – et mørkt tidsrum i ny belysning. I: *Fra Stamme til Stat i Danmark 2. Høvdingesamfund og Kongemagt*. (red. P. Mortensen og B.M. Rasmussen), 165–177 (10 sider)

*Näsman, U. & E. Roesdahl 2003. Scandinavian and European perspectives – Borg. I: Borg in Lofoten. A chieftain's farm in North Norway, (red. G. Stamsø Munch, O.S. Johansen & E. Roesdahl), Tapir, Trondheim, 283-295 (14 sider)

*Price, N. 2008. Dying and the Dead: Viking Age Mortuary Behavior. I: *The Viking World* (red. S. Brink & N. Price). Routledge, London & New York, 257-272, (14 sider).

*Skre, D. 1999. Aristocratic dominion and landownership in Norway 200–1100 AD. I: *Settlement and Landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 7 4–7 1998* (red. C. Fabech & J. Ringtved), 415–422, Århus (7 sider).

Religionsskiftet

*Andrén, A. 2002. Platsernas betydelse. Norrøn ritual og kultplasskontinuitet. I: *Plats och praxis – studier av nordisk förkristen ritual* (red. K. Jennbert, A. Andrén & C. Raudvere), *Vägar till Midgård*, 299-342 (32 sider)

*Helle, K. 1995. Kongemakt og kristendom. I: *Kristendommen slår rot* (red. A. Ågotnes), *Onsdagskvelder i Bryggens Museum X*, s. 41-54, Bergen (12 sider)

*Lidén, H.-E. 1995. Kultkontinuitetsproblemet. Ble kirken på Mære i Nord-Trøndelag bygget på hovets grunn? I: *Kristendommen slår rot* (red. A. Ågotnes), *Onsdagskvelder i Bryggens Museum X*, s. 7-17, Bergen (9 sider)

*Nordeide, S. W. 2011. Steinkors og korssteiner i nordvestre Europa, *Collegium Medievale*, Vol. 24, s. 127-147 (20 sider)

*Nordeide, S.W. (2010) . Urbanism and Christianity in Norway, I: Sheehan, J. & ÓCorráin, D. (red.): *The Viking Age: Ireland and the West*, s. 248-257 (9 sider)

*Nordeide, S. W. & Thun 2013. Mennesker i myr. Kristen gravplass fra middelalderen i Guddal, Fjaler. *Historisk Tidsskrift* 92 (2), s. 177-201 (25 sider) @ Tilgjengelig Online via UB / Idunn.

*Nordeide, S.W. & McDonald, J. 2013. Canonical Observance in Norway in the Middle Ages: The Observance of Dietary Regulations. I: K. Salonen, K. V. Jensen & T. Jørgensen (red.), *Medieval Christianity in the North. New Aspects*. Turnhout: Brepols, s. 41-66 (26 sider)

*Roesdahl, E. 2006. Aristocratic Burial in Late Viking Age Denmark. Custom, Regionality, Conversion. I: C von Carnap-Borheim, D Krausse, A Wesse (red.), *Herrschaft - Tod - Bestattung. Zu den vor- und frühgeschichtlichen Prunkgräbern als archäologisch-historische Quelle*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 139, Bonn: Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Kiel / Verlag Dr. Rudolf Habelt GMBH, s. 169-183. (14 sider)

*Staecker, J. 2003. The Cross Goes North: Christian Symbols and Scandinavian Women. I: *The Cross goes North. Processes of Conversion in Northern Europe AD 300 – 1300* (red. M. Carver). The Boydell Press, Woodbridge, s. 463-482 (19 sider)

*Steinsland, G. 1990. The Change of Religion in the Nordic Countries – a Confrontation between two Living Religions, *Collegium Medievale* vol. 3, 1990/2, s. 123-135, Oslo (11 sider)

*Tesch, S. 2014. Skilda gravar, skilda världar – tidigkristna gravar, kyrkor, stadsgårdar och storgårdar i Sigtuna och i Mälardalenområdet In *Medeltida storgårdar, 15 uppsatser om ett tvärvetenskapligt forskningsproblem*, edited by O. Karsvall and K. Jupiter. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi. vol. 131. Kungl. Gustav Adolfs Akademien, Uppsala, s. 101-130 (29 sider)

Urbanisering m.v. i Norge, Skandinavia og Nord- Europa:

*Helle, K. 2006. Fra opphavet til omkring 1500. I: *Norsk byhistorie - urbanisering gjennom 1300 år*. (red. K. Helle m. fl.), s. 25-122 (ca. 80 sider)

*Larsson, S & T. Saunders 1996. Rummet, ordningen och arkitekturen – en social analys av ett medeltida maktcentrum, *Meta* 1996 1, s. 3-29, Lund. (22 sider)

*Molaug, P. 2006. Håndverk i middelalderens Oslo. I: *Historien I forhistorien. Festskrift til Einar Østmo på 60-årsdagen* (red. H. Glørstad m.fl.), Universitetet i Oslo Skrifter nr. 4, s. 349-361 (10 sider)

*Molaug, P. 2008. Oslo blir by – fra 1000 til 1200. I: *De første 200 årene – nytt blikk på 27 skandinaviske middelalderbyer*. (red. H. Andersson m.fl.), s. 73-90 (15 sider)

*Skre, D. 2008.: The development of urbanism in Scandinavia. I: *The Viking World*, (red. S. Brinck, S. & N. Price), kap. 8, s. 83-93, Routledge (10 sider)

Schofield, J. & Vince, A. 2009: Introduction, i: Schofield & Vince: *Medieval Towns. The Archeology of British Towns in their European Setting*, London, s. 1-30 (30 sider)

*Ulriksen, J. (1998) Handel og udveksling. *Anløbspladser. Besejling og bebyggelse i Danmark mellem 200 og 1100 e.Kr.* Kap. 8, 196-215 (19 sider)

*Øye, I. 2004. The Infrastructure of Bergen in the Middle Ages and Early Modern Period to c. 1700. I: *Die Infrastruktur. Lübecker Kolloqium Stadtarchäologie im Hanseraum IV* (red. M. Gläser), Lübeck, 513-529 (19 sider)

*Øye, I. 2006. Crafts in Bergen from the 12th to the 18th century. *Das Handwerk. . Lübecker Kolloqium Stadtarchäologie im Hanseraum V* (red. M. Gläser), Lübeck, 601- 618 (ca. 9 sider)

Bosetning, sosial organisasjon og ervervsformer i agrarsamfunnet

*Andersson, E- 2011. Mode fra Kaukasus eller från Paris? Kläder som politiska och kulturella uttryck. I: Andrén, A. *Förmodern globalitet. Essäer om rörelse, möten och fjärran ting under 10 000 år*. Lund, Nordic Academic Press, s. 145-158 (14 sider)

**Bang-Andersen, S. 2015. Use of pitfall traps in wild reindeer hunting in the mountains of South West Norway: The location, contruction method and use of hunting sites. I: Indrelid, S. Hjelle. K. og Stene, K. (red.), *Exploitation of outfield resources - Joint Reserach at the University Museums of Norway*. Universitetsmuseets i Bergen skrifter, Bergen: University Museum, s. 37-48 (11 sider) <https://bora.uib.no/handle/1956/10072>

**Baug, I. 2005. Who owned the products? Production and Exchange of quernstones, Hyllestad in Sogn, Western Norway. I: 'Utmark' *The Outfield in Industry and Ideology in the Iron Age and The Middle Ages* (red. I. Holm m. fl.) UBAS, University of Bergen. Archaeological Series International I, 99-107, Bergen (9 sider) <http://www.uib.no/ahkr/96662/ubas-international-2005#>

*Berg, A.1993. Seier tømmerhus noko om tømrrarar i mellomalderen? I: *Håndverk og byggeskikk i middelalderen* (red. I. Øye)..*Onsdagskvelder i Bryggens Museum VIII*, 33- 49, Bergen (ca. 11 sider)

**Bertelsen, R 2005. The Sea as 'innmark' or 'utmark'? I: 'Utmark' *The Outfield in Industry and Ideology in the Iron Age and The Middle Ages* (red. I. Holm m. fl.), UBAS, University of Bergen.

Archaeological Series International I, 21-28 (7 sider) <http://www.uib.no/ahkr/96662/ubas-international-2005#>

**Helda, T. 2015. Perspectives on the characterization of ancient soapstone quarries. I: S. Indrelid, K. Hjelle and K. Stene (red.), *Exploitation of outfield resources - Joint Reserach at the University Museums of Norway*. Universitetsmuseets i Bergen skrifter, Bergen: University Museum, s. 175-187 (12 sider). <https://bora.uib.no/handle/1956/10072>

**Indrelid, S. 2015. Medieval reindeer trapping at the Hardangervidda mountain plateau. I: S. Indrelid, K. Hjelle and K. Stene (red.), *Exploitation of outfield resources - Joint Reserach at the University Museums of Norway*. Universitetsmuseets i Bergen skrifter, Bergen: University Museum, s. 29-36 (7 sider) <https://bora.uib.no/handle/1956/10072>

*Lillehammer, A. 1999. Farm and village. The problem of nucleation and dispersal of settlement – seen from a Norwegian perspective. I: Settlement and landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 4-7. 1998 (red. C. Fabech & J. Ringtvedt), 131-137 (7 sider)

*Mikkelsen, E. 1994. Fangstprodukter I vikingtidens økonomi. Organiseringen av massefangst av villrein i Dovre. *Universitetets Oldsaksamlings Skrifter. Ny rekke*. Nr. 18, Oslo, 175-178 (4 sider)

Olsen, A.B. 2015. Courtyard sites in western Norway. Central assembly places and judicial institutions in Late Iron Age. I: Eriksen, M.H., Pedersen, U., Rundberget, B., Axelsen, I. og Berg, H.L. (red) *Viking Worlds. Things, Spaces and Movement*, Oxbow Books, Oxford and Philadelphia. ISBN 978-1-78297 - 727-8, s. 43-55.

Skip

*Bill, J. 2008. Viking Ships and the Sea. I: Brink, S. & N. Price (red). *The Viking World*, 170-180, Routledge (11 sider)

Totalt yngre jernalder og middelalder 1232 sider

Totalt pensum ARK120 - 2355 sider